

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ І МИСТЕЦТВ
ІМЕНІ ВАЛЕНТИНИ ВОЛОШИНОЇ**

КАФЕДРА МУЗИКОЗНАВСТВА, ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ХОРЕОГРАФІЇ

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

Розвиток художнього смаку учнів ДМШ у класі баяна

Студента 2 курсу 2МММ групи

Ступеня вищої освіти магістра

Галузі знань 02 Культура і мистецтво

ОПП Музичне мистецтво

Спеціальності 025 Музичне мистецтво

Отрощенко Олександра

Використання чужих ідей,
Олександровича
результатів і текстів мають
посилання на відповідне джерело
проф.

Науковий керівник:

Фрицюк В.А., д-р пед. наук,

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

Вінниця – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО СМАКУ УЧНІВ ДМШ У КЛАСІ БАЯНА	
Ошибка! Закладка не определена.	
1.1. Проблема формування художнього смаку особистості в філософській, психолого-педагогічній науковій літературі та мистецтвознавстві.....	Ошибка!
Закладка не определена.	
1.2. Структурні компоненти художнього смаку учнів ДМШ	Ошибка! Закладка не определена.
Ошибка! Закладка не определена.	
1.3. Педагогічні умови формування художнього смаку учнів ДМШ	Ошибка!
Закладка не определена.	
Висновки до першого розділу	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО СМАКУ УЧНІВ ДМШ У КЛАСІ БАЯНА	
Ошибка! Закладка не определена.	
2.1. Діагностика сформованості художнього смаку учнів ДМШ.....	Ошибка!
Закладка не определена.	
2.2. Методика формування художнього смаку учнів у класі баяна	Ошибка!
Закладка не определена.	
2.3. Якісний аналіз результатів дослідження	Ошибка! Закладка не определена.
Ошибка! Закладка не определена.	
Висновки до другого розділу	Ошибка! Закладка не определена.
Ошибка! Закладка не определена.	
ВИСНОВКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.
Ошибка! Закладка не определена.	
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	8
ДОДАТКИ.....	О
шибка! Закладка не определена.	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах, коли одним із головних завдань освіти в Україні є спрямованість на ціннісну значимість людської особистості як носія духовності, проблема художнього смаку молоді набуває особливої актуальності. Оскільки духовний потенціал людства визначається розвитком кожної окремої особистості, то формування художнього смаку школяра є одним із найважливіших завдань сучасної системи шкільної освіти. Сьогодні у вік комп'ютеризації та інтеграції навчання у молоді є всі можливості для задоволення естетичних потреб. Що саме дитина візьме з маси цього накопичення інформації залежить від того, чи проводилась робота у школі над формуванням її художніх смаків [6]. Великі потенційні можливості для формування художнього смаку учнів мають заняття в дитячій музичній школі.

Значні освітні, розвивальні й виховні можливості, зокрема, музики, створюють всі умови для введення учнів у світ прекрасного, для виховання інтересу до мистецтва, потреби в спілкуванні з мистецтвом, для розвитку естетичних та художніх смаків. Сучасні школярі повинні самостійно орієнтуватися в світі художньо-мистецьких цінностей, вміти вибрати для слухання справжні мистецькі твори, оригінальні за змістом і формою. Але зрозуміти і оцінити їх зможе лише той учень, який володіє художнім смаком,

тобто вмінням сприймати, переживати, оцінювати естетичне значення художніх творів і розвивати власні творчі здібності. Художній смак характеризується тим, що проявляється у формі безпосередніх оцінок. Гарний художній смак означає здатність отримувати насолоду від справді прекрасного, потребу сприймати і створювати прекрасне в мистецтві [6]. Таким чином, проблема формування художніх смаків учнів є досить актуальною у наш час, коли освіта покликана створити всі умови для інтелектуального розвитку особистості, здатної до самоосвіти й самореалізації.

Аналіз проблеми формування художнього смаку особистості в історико-культурологічних дослідженнях дав можливість визначити педагогічні, філософські і психологічні аспекти проблеми смаку як естетичної категорії, які висвітлено у дослідженнях Л. Антонової, Н. Арініної, О. Бурова, М. Кагана, М. Киященка, М. Колесника, Л. Левчук, М. Лейзерова, О. Лосева, А. Молчанової, В. Розумного, В. Скатерщикова, Є. Яковлева та ін.

Художній смак тісно пов'язаний з естетичним смаком. Теоретичні положення про естетичний розвиток учнівської молоді засобами мистецтва відображено в працях таких педагогів, як Е. Абдуллін, О. Апраксіна, Д. Кабалевський, Б. Неменський, Ю. Усов та ін. Питання теорії і методики естетичного виховання молоді досліджували В. Бутенко, О. Дем'янчук, Н. Калашник, А. Капська, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка, Ю. Петров, Л. Печко, С. Раппопорт, О. Рудницька, Г. Тарасенко, О. Торшилова, А. Щербо, Н. Юсуфбекова, Т. Цвелих, Е. Яковлев та ін. Теоретико-методологічний аналіз проблем естетичного виховання розкрито в працях О. Дивненко, К. Долгова, С. Долуханова, А. Зися, М. Киященка, А. Лаврецького, Л. Левчука, В. Панченка та ін.

Вивченням теоретичних й практичних аспектів проблеми музичного виховання молоді, зокрема розвитком її художніх смаків, займаються педагогічно-дослідники: Л. Башманівська, О. Бузова, К. Васильковська, М. Лещенко, Л. Масол, В. Медушевський, Н. Мозгальова, Р. Тельчарова, В. Фрицюк та ін. Смаки та ідеали школярів у різних аспектах досліджували М. Берхін, Б. Брилін,

В. Бутенко, О. Ігнатович, Н. Калашник, Л. Литвиненко та ін. Водночас, у сучасних дослідженнях, на нашу думку, залишається недостатньо розкритою проблема формування художнього смаку учнів дитячої музичної школи, зокрема, в класі баяна.

Суттєвим внеском у розвиток теоретичної бази сучасної української школи баянного виконавства стали наукові праці М. Давидова, Ю. Бая, Г. Шахова, В. Шарова, В. Самітова, А. Черноіваненко, Д. Кужелева, Є. Іванова, В. Чабанова та інших. На сьогодні методико-педагогічним основам викладання гри на баяні у мистецьких навчальних закладах присвячена значна кількість наукових праць відомих педагогів-музикантів як В. Бесфамільнов, П. Говорушко, Л. Горенко, О. Денисов, В. Зав'ялов, А. Полетаєв, О. Сурков та інших.

Констатуємо наявність різних напрямів дослідження виконавської підготовки баяністів (історичний, культурологічний, музично-педагогічний тощо) можна відзначити домінування педагогічної тематики, зокрема, висвітлення особливостей музично-педагогічного виховання баяніста-виконавця в класі баяна. В той же час, поза увагою залишається дослідження особливостей методики викладання гри на баяні в класі, спрямована на формування художнього смаку учнів.

Отже, в умовах розбудови українського суспільства, послідовного й цілеспрямованого вирішення складних проблем економічного, політичного, соціального й культуротворчого змісту особливої гостроти й актуальності набувають питання естетичного виховання особистості, прилучення дітей та молоді до високих морально-правових норм та цінностей життя, формування їхнього художнього смаку. Складність процесу формування особистості, наявність факторів негативного впливу в суспільному середовищі відбиваються на свідомості й поведінці певної частини дітей та молоді, в яких система моральних, правових, естетичних цінностей, художнього смаку ще не знайшла достатнього становлення й зміцнення. Це зумовлює необхідність підвищення ефективності естетичного виховання, формування художнього смаку учнів у

навчально-виховній та позакласній роботі дитячої музичної школи, здійснення системної роботи, спрямованої на формування художніх смаків учнівської молоді, зокрема, в класі баяна.

Актуальність проблеми розвитку художнього смаку учнів, недостатня розробка даної проблеми саме в аспекті дитячих музичних шкіл, зокрема, класу баяна та потреби практики зумовили вибір теми магістерського дослідження: «Формування художнього смаку учнів ДМШ у класі баяна».

Об'єкт дослідження – заняття з учнями ДМШ у класі баяна.

Предмет дослідження - педагогічні умови та методика формування художнього смаку учнів ДМШ у класі баяна.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні методики формування художнього смаку учнів ДМШ у класі баяна.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що ефективність формування художнього смаку учнів ДМШ у класі баяна підвищиться за умов:

- розвитку в учнів ДМШ здатності до художньо-оцінювальної діяльності;
- акцентування уваги учнів у класі баяна на сприйняття художньо-значущих музичних творів;
- систематичної роботи вчителя, спрямованої на підготовку учнів у класі баяна до сприйняття художньо-музичних образів як основи розвитку художнього смаку.

Згідно з об'єктом, предметом, метою і гіпотезою дослідження були визначені такі **завдання**:

1. Схарактеризувати теоретичні основи формування, зміст і структуру художнього смаку учнів ДМШ.
2. Визначити критерії, показники та рівні художнього смаку учнів ДМШ.
3. Обґрунтувати педагогічні умови формування художнього смаку учнів ДМШ.
4. Розробити методику формування художнього смаку учнів ДМШ у класі баяна.

Для розв'язання поставлених завдань та перевірки гіпотези було використано такі **методи дослідження**:

теоретичні: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення наукових джерел з обраної проблеми, класифікація теоретичних джерел з філософської, психолого-педагогічної, мистецтвознавчої наукової літератури з проблеми розвитку художнього смаку;

емпіричні: педагогічне спостереження, опитування, бесіди, метод експертних оцінок, аналіз продуктів художньо-творчої діяльності, з метою з'ясування рівня художнього смаку учнів ДМШ;

експериментальні: констатувальний експеримент з метою визначення стану сформованості художнього смаку учнів ДМШ.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні методики формування художнього смаку учнів ДМШ у класі баяна, яка може бути застосована в практиці роботи дитячих музичних шкіл.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати виконаної роботи доповідалися на звітній науковій конференції ФДПОМ, кафедри музикознавства, інструментальної підготовки та хореографії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (2019 рік).

Структура та обсяг дипломної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (82 найменування) та додатків. Загальний обсяг дипломної роботи складає 70 сторінок.

Публікації:

1. Отрощенко О. Формування виконавчих навичок учнів-баяністів на початковому етапі навчання. *Музично-педагогічний калейдоскоп: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів та студентів ВДПУ*. Вип. 1. Ред. : Фрицюк В. А. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. С. 20-22.

2. Отрощенко О. Проблема розвитку художнього смаку учнів дитячої музичної школи. *Актуальні проблеми музичної освіти та виховання: збірник*

матеріалів регіональної науково-практичної конференції. Ред. Н.Г. Мозгальова, О.Ю. Теплова. Вип. 6. Вінниця. 2020. С. 124-128.

3. Отрощенко О. Розвиток художнього смаку учнів дитячої музичної школи. *Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень: матеріали міжнародної студентської наукової конференції*. Том 4. 2020. Вінниця. С. 52-53. https://ukrlogos.in.ua/ua_conference_06_11_2020.php

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аристотель. Сочинения: В 4 т. Т.1. М.: Мысль, 1975. Т.1. 550 с.
2. Архангельский С. И. Лекции по научной организации учебного процесса в высшей школе. М.: Высшая школа, 1976. 200 с.
3. Арчажникова Л. Г. Подготовка будущего учителя музыки. *Сов. педагогика*. 1980. № 7. С. 100-103.
4. Асафьев Б. В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. Ред. и вступ. статья Е.М. Орловой. 2-е изд. Л.: Музыка, Ленингр. отд-ние, 1973. 142 с.
5. Барышникова З. А. Труд учителя музыки: художественно-педагогическое творчество. *Педагогика*. 1995. №2. С. 31-33.
6. Башманівська Л. А. До проблеми формування художніх смаків учнів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/7870/97/>
7. Бех І. Д. Цінності як ядро особистості. *Цінності освіти і виховання: Наук.-метод. зб.* За заг. ред. О.В. Сухомлинської. К.: Вид-во АПН України, 1997. С. 8-11.
8. Библия: Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. М.: Междунар. издат. центр православной лит-ры, 1995. 1376 с.
9. Брилін Б. А. Бриліна В. Л. Роль естетичного смаку в музично- творчому розвитку особистості. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Сер.: Педагогіка і психологія: 36. ст. К.: Пед. преса, 2001. Вип. 3. С. 47-49.

10. Брылин Б. А. Воспитание музыкально-эстетического вкуса старшекласников в вокально-инструментальном ансамбле: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. М, 1979. 16 с.
11. Брилін Б. Формування смаків. *Музика*, 1980. № 2. С. 28-29.
12. Бутенко В. Г. Педагогические основы формирования у старшекласников эстетического отношения к искусству: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. К., 1992. 44 с.
13. Бутенко В. Г. Формирование у старшекласников эстетического отношения к искусству. *Сов. педагогика*. 1990. № 5. С. 21-23.
14. Бучило Н. Ф. Художественное восприятие. *Вопросы психологии*. 1989. № 7. С. 36-43.
15. Вольтер. Эстетика. Статьи. Письма. Предисловия и рассуждения. Сост. В. Я. Бахмутский. М.: Искусство, 1974. 391 с.
16. Гельвеций К. А. Сочинения: В 2 т. Т.1. М.: Мысль, 1973. 647 с.
17. Гуров С. Ю. Формування художнього смаку особистості (історичний аспект). Зб. наук. пр. Бердянського держ. пед. ун-ту (Педагогічні науки). Бердянськ: БДПУ, 2005. № 4. С. 160-165.
18. Давидов М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста. К., 1997. С. 14.
19. Дем'янчук О. Н. Педагогічні основи формування художньо-естетичних інтересів школярів: навч.-метод. посібник. К.: ІЗМН, 1997. 64 с.
20. Дряпіка В. І. Соціально-педагогічні основи формування студентської молоді на цінності музичної культури: автореф. дис. ... д-ра пед. наук 13.00.01. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. К., 1997. 44 с.
21. Дидро Дени. Эстетика Дидро и современность: [Сб. ст.]. Акад. художеств. СССР, НИИ теории и истории изобразит. искусств, Сектор истории эстет. учений; Отв. ред. В.П. Шестаков. М.: изобразит. искусство, 1989. 334 с.
22. Еремеев А.Ф. Происхождение искусства. М: Молодая гвардия, 1970. 272 с.

23. Естетика: Підручник. Л. Т. Левчук, Д.Ю. Кучерюк, В.І. Панченко; За заг. ред. Л.Т. Левчук. К.: Вища школа, 1997. 399 с.
24. Естетичне виховання: Довідник. В. І. Мазепа (керівн. авт. колект.), А.В. Азархін, В.С. Горський та ін.; Упоряд. Н.О. Яранцева, К.: Політвидав України, 1988. 214 с.
25. Зязюн І. А. Естетичний досвід особи. Формування і сфери вияву. К.: Радянська школа 1976. 173 с
26. История эстетики: Памятники мировой эстетической мысли: В 5. Т. 2. Редкол: М.Ф. Овсянников. М.: Искусство, 1964. 835 с.
27. Калашник Н. Г. Прикладная густостология: Пособие по формированию эстетических вкусов детей и молодежи. Запорожье: Просвіта, 2004. 255 с.
28. Капська А. Й. Основні закономірності художньо-естетичного виховання учнівської молоді. *Нові технології виховання*: Наук.-метод. зб. ІСДО.К., 1995. Вип. 13. С. 96-105.
29. Карась С. Технічні можливості сучасного баяна (акордеона) [Електронний ресурс] *Молодь і ринок*. 2011. № 7. С. 58-62. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_7_14
30. Карпова Е. Ф., Петрунина О. В. Активизация творческих возможностей студентов в процессе профессиональной подготовки. *Профессиональная направленность музыкального образования в педвузе*. Отв. ред. Г.В. Яковлева. Саратов: Изд-во СГПИ им. К.А. Федина, 1985. С. 46-54.
31. Князев В. Удосконалення виражальних можливостей баяна як стимул до розвитку виконавської техніки. *Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського*: Музичне виконавство. Кн. 10. К., 2004. Вип. 40. С. 21.
32. Коваль Л. Г. Взаимодействие учителя и учащихся в процессе формирования эстетических отношений средствами музыкального искусства: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Киевск. пед. ин-т им. М.П. Драгоманова. К., 1991. 48 с.

33. Коган Л. Н. Художественный вкус: опыт конкретно-социологического исследования. М.: Мысль, 1966. 214 с.
34. Кондрашова Л. В. Гуманизация учебно-воспитательного процесса школы: история, теория, поиски. Кривой Рог: ЮПИ, 1996. 76 с.
35. Крупник Е. П. Воспитательное воздействие искусства. М.: НИИ художественного воспитания, 1992. 295 с.
36. Кыверялг А. А. Методы педагогического исследования. М.: Наука, 1979. 584 с.
37. Леви В. Вопросы психологии музыки. Дирижерское исполнительство. Практика. История. Эстетика. Ред. - сост. Л. М. Гинзбург. М.: Музыка, 1975. С. 512-517.
38. Леонардо да Винчи. Суждения о науке и искусстве. В.Зубов и др.; Пер. с ит. СПб.: Азбука, 2001. 702 с.
39. Литвиненко Л. Л. Художественный вкус как фактор становления и развития эстетического сознания учащихся: Метод, реком. Для руководителей шк., препод., студ. Ростов н/Д: РГПИ, 1988. 42 с.
40. Лихачев Б. Т. Теория эстетического воспитания школьников: Учеб. пособие по спецкурсу для студ. пед. ин.-тов. М.: Просвещение. 1985. 176 с.
41. Лосев А. Ф., Шестаков В.П. История эстетических категорий. М.: Искусство, 1965. 374 с.
42. Мазур Л. В. Художньо-естетичний смак майбутнього педагога-хормейстера та проблема його формування. *Наука і освіта* : наук.-метод. журн. Півд. наук. Центру АПН України. 2011. № 5 (Педагогіка). С. 101-104.
43. Мережко Ю. В. Формування художніх смаків старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ. 2012. 20 с.
44. Методичні основи організації самостійної роботи студентів у класі баяна-акордеона. Уклад. Л.О. Бегун-Трачук. Мукачево: МДУ, 2017. 26 с.

45. Макоев Ф. Х. Педагогические основы формирования музыкально-эстетического вкуса у учащихся музыкальных училищ: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Ин-т общего образования. М, 1995. 19 с.
46. Мережко Ю., Румянцева С. Художній смак як наукова дефініція: філософсько-історичний аспект. Освітологічний дискурс. 2018 1-2 (20-21). 255-266.
47. Методичні основи організації самостійної роботи студентів у класі баяна-акордеона. Уклад. Л.О. Бегун-Трачук. Мукачево: МДУ, 2017. 26 с.
48. Мирецкая В. Г. Совершенствование восприятия художественного образа подростками на уроках музыки и литературы: автореф. дисс. ... канд. пед. наук. НИИ Художественного воспитания АНН СССР. М., 1984. 18 с.
49. Мозгальова Н. Г. Творчо-професійний потенціал формування успішної особистості майбутніх учителів музики. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2014. Вип. 16. С. 304-308.
50. Музыкальный энциклопедический словарь. Гл. ред. Г.В. Келдыш. М.: Сов. энциклопедия, 1990. 672 с.
51. Мозгот В. Г. Формирование художественного вкуса личности. Отв. ред. А. Я. Винокур. Ростов н/Д : Изд-во Рост, ун-та, 1992. 159 с.
52. Молчанова А. С. Междисциплинарный характер и категориальный статус понятия «эстетический вкус». *Эстетические категории: формирование и функционирование*: Межвуз. сб. Петрозаводск: ПГУ, 1985. С. 40-49.
53. Назайкинский Е. В. О психологии музыкального восприятия. М: Музыка, 1972. 383 с.
54. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. Записи педагога. Изд. 5-е. М.: Музыка, 1987. 240 с.
55. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). К.: Освіта України, 2008. 274 с.
56. Печерская Э. Ф., Савчук И. В. Синтез искусств в художественном образовании учащихся подросткового возраста. *Проблемы и опыт*

художественного образования и эстетического воспитания: Сб. ст. Вып. 3. Одеса: Астропринт, 1995. С. 70-80.

57. Подьянова С. М. Развитие художественного вкуса студентов педагогического вуза: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Челябинский гос. пед. ун-т. Челябинск, 2004. 24 с.

58. Попович Н. М. Педагогічні умови розвитку художнього смаку у студентів класу акордеона засобами естрадного мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук: Київ. 2005. 20 с.

59. Психология развивающейся личности. Под ред. А.В. Петровского. М.: Наука, 1987. 59 с.

60. Ростовський О. Я. Проблеми і перспективи музично-педагогічної освіти в Україні. *Педагогічні науки*: 36. наук. пр. за матеріалами наук.- метод. конф. (Суми, 29-30 листопада 2001 р.). Суми: Вид-во СумПДУ ім. А. С. Макаренка, 2001. С. 83-89.

61. Рудницька О. П. Емоційні та раціональні процеси художнього сприйняття. *Єдність раціонального та емоційно-почуттєвого в освітньо-виховних системах*: Наук.-метод. зб. Редкол.: І.А.Зязюн та ін. Харків, 1996. С. 17-19.

62. Рудницька О. П. Сприйняття музики і педагогічна культура вчителя. Вид-во КДГП, 1992. 95 с.

63. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна і мистецька. К., 2002. 270 с.

64. Рудницька О. П. Світоглядна функція мистецтв. *Мистецтво та освіта*. 2001. №3. С. 10-13.

65. Савельева Н. Т. Мода и массовый вкус. М.: Легкая индустрия, 1966. 58 с.

66. Сідлецька Т. І. Формування методики викладання гри на акордеоні в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/znanosv/znanosv2016/paper/viewFile/1521/1225>

67. Скатерщиков В. Об эстетическом вкусе. М.: Знание, 1974. 96 с.

68. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. К.: ІЗМН, 1997. 232 с.
69. Столович Л. Н. Эстетическое в действительности и в искусстве. М.: Знание, 1959. 287 с.
70. Татаркевич В. Античная эстетика: Пер. с польск. М.: Искусство, 1977. 327 с.
71. Таллин Е. Н. Воспитание музыкального художественного вкуса у старшеклассников на факультативных занятиях и во внеклассной работе по музыке: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Моск. гос. пед. ин-т им. В.И.Ленина. М, 1990. 16 с.
72. Тельчарова Р. А. Музыкальный вкус в системе музыкального сознания и деятельности. *Искусство и действительность: Методологические проблемы эстетического анализа*: Сб. статей. МГУ им. М.В. Ломоносова; отв. ред. В.П. Крутоус. М.: Изд-во МГУ 1979. С. 119 - 128.
73. Тертуллиан. Избранные сочинения. Общ. ред. и сост. А.А.Столярова. М.: Прогресс, 1994. 443 с.
74. Фрицюк В. А. Креативність учителя музики: діагностика та розвиток. Навч.-метод. посібник для майбут. учителів. Вінниця, Видавництво ТОВ фірма «Планер», 2013. 140 с.
75. Фрицюк В. А. Методика викладання гри на баяні. Навч.- метод. посіб. для майбутніх вчителів. Вінниця, НОВА КНИГА, 2010. 150 с.
76. Хасанов Р. Воспитание художественного вкуса учащихся на уроках изобразительного искусства в школе: Метод, реком. Узб. НИИ пед. наук им. Т. Н. Кары-Ниязова. Ташкент: УзНИИПИ, 1986. 15 с.
77. Хатчетсон Френсис, Давид Юм, Адам Смит. Эстетика. М.: Искусство, 1973. 480 с.
78. Человек в мире художественной культуры: Приобщение к искусству: процесс и управление. Ю.У. Фохт-Бабушкин, В.Я. Нейгольдерберг, В.Н. Дмитриевский и др.; Отв. ред. Ю.У. Фохт-Бабушкин. М.: Наука, 1982. 335 с.

79. Шаров Ю. В., Полячек Г. Г. Вкус надо воспитывать: Беседы для молодежи. Новосибирск: Кн. изд-во, 1960. 80 с.
80. Шеллинг Ф. В. Философия искусства. М.: Мысль, 1966. 495 с.
81. Шостакович Д. Д. Знать и любить музыку: Беседа с молодежью. М.: Мол. Гвардия, 1958. 15 с.
82. Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды. Под ред. В.В. Давыдова, В.П. Зинченко; Сост. Б.Д. Эльконин. М.: Педагогика, 1989. 554 с.